

İSLAM ÖNCESİ
TÜRK TARİHİ
VE KÜLTÜRÜ

EDİTÖR: MUHAMMED BİLAL ÇELİK

BÖLÜM YAZARLARI

Editör: Muhammed Bilal Çelik

1. Bölüm: Türklerin Kökeni ve Yayılımları
Osman Karatay

2. Bölüm: Asya Hunları
Tilla Deniz Baykuzu

3. Bölüm: Avrupa Hunları
Ali Ahmetbeyoğlu

4. Bölüm: Göktürkler
Hayrettin İhsan Erkoç

5. Bölüm: Uygurlar
Konuralp Ercilasun

6. Bölüm: Kırgızlar, Türgişler, Karluklar ve Oğuz Yabgu Devleti
Mustafa Kalkan

7. Bölüm: Doğu Avrupa'da Türkler
Altay Tayfun Özcan

8. Bölüm: Devlet Yönetimi
Üçler Bulduk

9. Bölüm: Sosyal ve İktisadi Hayat
Murat Öztürk

10. Bölüm: Giyim-Kuşam, Yeme-İçme, Takvim, Törenler, Eğlenceler, Müzik,
Spor, Oyunlar
Hikmet Demirci

11. Bölüm: Din ve İnanç
Osman Karatay

12. Bölüm: Dil, Sözlü ve Yazılı Kültür İle Bunlara Ait Yaratmalar
Erhan Aktaş

13. Bölüm: Bilim, Eğitim ve Sanat
Münevver Ebru Zeren

İÇİNDEKİLER

---

1. BÖLÜM: TÜRKLERİN KÖKENİ VE YAYILMALARI.....	1
KAYNAKLAR	19
2. BÖLÜM: ASYA HUNLARI.....	21
2.1. Asya Hun İmparatorluğu (MÖ 209-MS 216).....	21
2.2. Han veya İlk Chao (Cao) Devleti (304-329).....	26
2.3. Sonraki Chao (Cao) Devleti (319-351).....	27
2.4. Hsia Devleti (407-431).....	27
2.5. Kuzey Liang Devleti (397-439).....	28
2.6. Akhunlar (420-557).....	31
2.7. Tabgaçlar (386-534).....	35
KAYNAKLAR	40
3. BÖLÜM: AVRUPA HUNLARI.....	43
KAYNAKLAR	57
4. BÖLÜM: GÖKTÜRKLER.....	59
4.1. Göktürklerin Adları, Kökenleri ve Tarih Sahnesine Çıkışları.....	59
4.2. Birinci Göktürk Devleti.....	62
4.3. Fetret Dönemi	70
4.4. İkinci Göktürk Devleti	73
KAYNAKLAR	77
EKLER.....	79
5. BÖLÜM: UYGURLAR.....	83
5.1. Orhun Uygurları	85
5.1.1. Tengride Bolmuş İl İtmış Bilge Kağan (Bayan Çor, 747-759).....	85

5.1.2. Tengride Kut Bulmuş İl-Tutmuş Alp Külüg Bilge Kağan (Bögü Kağan, 759-779).....	87
5.1.3. Alp Kutlug Bilge Kağan (Tun Baga Tarkan, 779-789).....	90
5.1.4. Ay Tengride Kut Bulmuş Külüg Bilge Kagan (789-790).....	91
5.1.5. Kutlug Bilge Kağan (790-795).....	91
5.1.6. Ay Tengride Ülüg Bulmuş Alp Kutlug Bilge Kağan (795-805).....	91
5.1.7. Ay Tengride Kut Bulmuş Alp Külüg Bilge Kağan (805-808).....	91
5.1.8. Ay Tengride Kut Bulmuş Alp Bilge Kağan (808-821).....	92
5.1.9. Tengride Kut Bulmuş Küçlüg Bilge Kağan (821-824).....	92
5.1.10. Ay Tengride Kut Bulmuş Bilge Kağan (824-832).....	93
5.1.11. Ay Tengride Kut Bulmuş Alp Külüg Bilge Kağan (832-839).....	93
5.1.12. Orhun Uygur Hâkimiyetinin Sonu – 840.....	94
5.2. Uygur Göçleri.....	94
5.3. Gansu Uygurları.....	95
5.4. Turfan – Beş Balık Uygurları (Doğu Türkistan Uygurları).....	96
KAYNAKLAR.....	98
6. BÖLÜM: KIRGIZLAR, TÜRGİŞLER, KARLUKLAR VE OĞUZ YABGU DEVLETİ.....	101
6.1. Kırgızlar.....	101
6.2. Türgişler.....	109
6.3. Karluklar.....	116
6.4. Oğuzlar veya Oğuz Yabgu Devleti.....	122
KAYNAKLAR.....	125
7. BÖLÜM: DOĞU AVRUPA'DA TÜRKLER.....	127
7.1. Bulgar Adının Ortaya Çıkışı, Avar Egemenliği ve Bağımsız Bulgar İdaresinin Kurulması.....	127
7.1.2. Tuna Bulgar Hanlığı.....	129
7.1.3. İtil Bulgar Hanlığı.....	129
7.2. Sabirler.....	131
7.3. Avarlar.....	133
7.4. Hazarlar.....	138
7.5. Peçenekler.....	143
7.6. Uzlar.....	146
7.7. Kumanlar-Kıpçaklar.....	148
KAYNAKLAR.....	151
8. BÖLÜM: DEVLET YÖNETİMİ.....	153
8.1. Devlet Kavramı ve Anlayışı.....	153

8.2. Türklerde Devleti Oluşturan Unsurlar	155
8.2.1. Bağımsızlık	155
8.2.2. Ülke	155
8.2.3. Millet (Bodun).....	156
8.2.4. Hâkimiyet (Kut)	157
8.2.5. Teşkilat.....	157
8.3. Türk Devlet Teşkilatı	158
8.3.1. Hükümdar.....	158
8.3.1.1. Hükümdar Olmanın Şartları	158
8.3.1.2. Hükümdarın Tahta Çıkması ve Hükümdarlık Sembolleri.....	159
8.3.1.3. İyi Bir Hükümdarda Bulunması Gereken Özellikler.....	160
8.3.1.4. Hükümdarın Görevleri	161
8.3.2. Hatun	162
8.3.3. İkili Teşkilat	162
8.3.4. Merkez Yönetimi ve Kurultay/Toy	163
8.3.4.1. Orda, Otağ ve Saray	163
8.3.4.2. Kurultay/Toy	164
8.3.5. Devlet Görevlileri ve Unvanları.....	165
8.4. Hukuk (Töre).....	166
8.5. Ordu	168
KAYNAKLAR	169
9. BÖLÜM: SOSYAL VE İKTİSADİ HAYAT	171
9.1. Giriş.....	171
9.2. Göçebelik Meselesi ve Bozkır Medeniyeti	172
9.3. Aile.....	175
9.3.1. Evlilik.....	177
9.4. Ekonomi	180
9.4.1. Hayvancılık	181
9.4.1.1. At.....	181
9.4.1.2. Koyun.....	183
9.4.1.3. Sığır.....	183
9.4.2. Tarım	185
9.4.3. Ticaret	187
9.5. İpek Yolu.....	189
9.6. Madencilik	190
9.6.1. Demir	191
9.6.2. Bronz.....	192
9.7. Şehir ve Şehircilik.....	193
KAYNAKLAR	196

10. BÖLÜM: GIYİM-KUŞAM, YEME-İÇME, TAKVİM, TÖRENLER, EĞLENCELER, MÜZİK, SPOR, OYUNLAR.....	199
10.1. Giyim-Kuşam.....	199
10.2. Yeme-İçme.....	202
10.3. Zaman Algısı ve Takvim.....	205
10.4. Törenler.....	207
10.5. Eğlenceler.....	208
10.6. Müzik.....	209
10.7. Spor.....	211
10.8. Oyunlar.....	212
KAYNAKLAR.....	214
11. BÖLÜM: DİN VE İNANÇ.....	217
KAYNAKLAR.....	233
12. BÖLÜM: DİL, SÖZLÜ VE YAZILI KÜLTÜR İLE BUNLARA AİT YARATMALAR.....	235
12.1. Giriş.....	235
12.2. Türkçenin Ortaya Çıkışı.....	236
12.3. Orhun Anıtları ve Bunların Türk Tarihi, Kültürü, Dili ve İnançları Açısından Önemi.....	239
12.4. Diğer Başlıca Yazıtlar ve Temel Özellikleri.....	242
12.5. Yazı ve Edebiyat.....	245
12.6. Sözlü Ürünler.....	248
KAYNAKLAR.....	252
13. BÖLÜM: BİLİM, EĞİTİM VE SANAT.....	255
13.1. Bilim.....	255
13.2. Eğitim.....	263
13.3. Sanat.....	269
13.3.1. Resim Sanatı.....	272
13.3.2. Heykel Sanatı.....	275
13.3.3. Maden Sanatı.....	278
13.3.4. Diğer Buluntular.....	280
13.4. Mimari.....	281
13.4.1. Şehir ve Savunma Mimarisi.....	281
13.4.2. Konut Mimarisi: Çadır, Ev ve Saraylar.....	283
13.4.3. Mezar Mimarisi: Kurgan ve Külliyeleer.....	284
13.4.4. Mabed Mimarisi.....	286
KAYNAKLAR.....	288